

HISTORISK TIDSKRIFT
(Sweden)

138:1 • 2018

Den karibiska skorpionen

Om digitaliseringen av det svenska Saint Barthélemy-arkivet i Aix-en-Provence

FREDRIK THOMASSON*

Uppsala universitet

Många av oss har hört det svaga ljudet av sanden som ströts för att torka bläcket när man öppnar ett sällan läst dokument, men denna gång var ljudet högre. Jag tittade ner och på golvet låg en sedan länge död skorpion. Var det ett järtecken för vad som komma skulle? Det var första gången jag hade fått tillstånd att titta på originalhandlingar ur det svenska Saint Barthélemy-arkivet, *Fonds suédois de Saint Barthélemy* (FSB). Arkivet är omgärdat av anekdoter, och den första kontakten med faktiska dokument var förvirrande.

Arkivet har sedan decennier varit *hors communication* – stängt för forskning – i de franska nationalarkivens kolonialavdelning i Aix-en-Provence. FSB är myndighetsarkivet som skapades under det svenska innehavet av den karibiska ön Saint Barthélemy, ofta kallad St. Barths. Arkivet lämnades i huvudorten Gustavia när Sverige sålde tillbaka ön till Frankrike. Arkivets 327 volymer, cirka 40 hyllmeter/300 000 sidor, ger, trots lakuner, en heltäckande bild av svenskt kolonialt styre och slaveri 1785–1878 (tabell 1).

FSB är flerfaldigt större än det arkivmaterial i Sverige som dokumenterar besittningen. Tidigare forskning har med få undantag baserats uteslutande på arkivmaterial i Sverige och varje ny undersökning om Sveriges roll i Karibien måste beakta arkivet. Denna essä handlar om arbetet för att göra det svenska Saint Barthélemy-arkivet tillgängligt för forskning.

* Forskare i historia.

Archives nationales d'outre mer (ANOM)

När jag 2011 första gången åkte till *Archives nationales d'outre mer* (ANOM) var jag inte ens säker på att jag skulle få tillgång till arkivet. Jag hade arbetat med de mikrofilmer som finns i Riksarkivet och som gjordes på svenskt uppdrag under 1970-talet. Man hade då valt att endast fotografera vissa serier, och många dokument på mikrofilmerna var oläsliga. En kanadensisk forskare som studerade ärftliga sjukdomar på Saint Barthélemy och sökte demografiska uppgifter kommenterade lakoniskt 1987: "Men om jag får tillåta mig en sammanfattande kommentar, så är det svenska Saint Barthélemy-arkivet i dåligt skick, om jag särskilt nämner vissa specifika dokument skick betyder det att de är i verkligt dåligt skick." Rolf Sjöström, en av få svenska forskare som arbetat med arkivet, kunde inte använda ett flertal volymer "därför att dokumenten höll på att falla sönder i småbitar".²

När jag sommaren 2011 fick tillstånd i Aix att gå igenom några volymer av FSB kunde jag bekräfta mina föregångares utsagor. Jag förstod nu också varför arkivet hade varit stängt så länge. Det är inte möjligt att lämna ut så skadade dokument i en läsesal. Likaså insåg jag omedelbart arkivets nödvändighet för mitt eget forskningsprojekt kring kolonins svarta befolkning. Frågan inställde sig direkt: Hur skulle jag få tillgång till materialet? Jag hade dessutom blivit handledare till två doktorander, Victor Wilson (Åbo Akademi) och Ale Pålsson (Stockholms universitet), som båda arbetade med Saint Barthélemy.

Från Gustavia till Aix-en-Provence

I traktaten som reglerade den svenska statens återlämnande av Saint Barthélemy till Frankrike 1878 förbands Sverige att lämna kvar kolonins arkiv på ön. De sista svenska tjänstemännen lämnade handlingarna i Gustavia. År 1932 flyttades de till Guadeloupe. År 1955 drabbades departementsarkivet av en brand. Inga svenska dokument brann upp men delar av FSB vattenskadades. Efter branden lades dokument ut på en

1. Jacynthe Lavoie, *Sources concernant l'île Saint-Barthélemy dans les archives de France: Inventaire, état des documents et des dépouillements* (Montréal 1987) s. 6: "Mais si je peux me permettre un commentaire global, le Fonds suédois de Saint-Barthélemy est en mauvais état. Alors si je fais des mentions plus spécifiques pour certains documents, c'est qu'ils sont vraiment en mauvais état."

2. Rolf Sjöström, "Forskningsarkivet tur och retur", i Göran Larson (red.), *Arkiven i forskningens tjänst: 20 år med Forskningsarkivet vid Umeå Universitet* (Umeå 2003) s. 80–88, 85.

gräsmatta för att torka. En anekdot hävdar: "There were goats all over, an animal always eager to chew and eat anything should it even be a dry marriage contract or a royal letter from the 18th century."³ Historien återgavs av Rolf Lamborn som tillsammans med sin hustru Florence Lamborn – båda var svenska journalister bosatta i USA – under tidigt 1960-tal blev intresserade av Saint Barthélemys historia. Efter sitt besök på Guadeloupearkivet skrev Lamborn om FSB som en återupptäckt trots att arkivet var upptaget i franska arkivförteckningar. Deras stora bidrag var att de i Gustavia hittade ytterligare cirka 75 000 sidor som hade förbisetts vid transporten till Guadeloupe 1932.

Under återkommande vistelser på Guadeloupe försökte familjen Lamborn – ibland hjälpte barn och släktingar till – med begränsade historiska och arkivariska kunskaper att skapa ordning bland handlingarna. En fransk arkivinspektör konstaterade 1967 att paret Lamborn "klassificerade i teorin arkivet och ställde upp en mer än summarisk förteckning [...] I realiteten är klassificeringen mycket dåligt gjord och många handlingar [...] är lagda i en viss serie utan någon som helst anledning."⁴ Hans kritik var berättigad. Det råder dessutom kronologisk oordning, särskilt i domstolsprotokollen. De franska arkivarierna har aldrig systematiskt kunnat befatta sig med FSB eftersom det är trespråkigt: svenska, engelska och franska. Det finns ofta flera språk på samma sida.

Det är lätt att i efterhand kritisera både paret Lamborn och de franska myndigheterna som tillät deras arbete. Men hade de inte börjat ordna dokumenten så skulle de möjligen fortfarande ha varit i samma skick som när de plockades ihop efter branden 1955. Dan Brändström, då lektor vid Umeå universitet, besökte arkivet 1967 och mikrofilmade några volymer med från Sverige medhavd utrustning, vilket kommenterades av arkivinspektören: "[Brändström] var utrustad med en värdelös

3. Rolf K. Lamborn, "The Archives of Saint Bartholomew Rediscovered", *Swedish Pioneer Historical Quarterly*, 15:1 (1964) s. 38; Florence Lamborn Johnson, *One life: The autobiography of Florence Lamborn Johnson* (Pittsburgh 1997). Se även Ingvar Andersson, "Arkivalier från S:t Barthélemys svenska tid", *Arkiv, samhälle och forskning* (1965) s. 7–13.

4. René Gandilhon till Archives nationales (AN), Paris, 19/12 1967, 20030279/103, AN: "Ils classèrent théoriquement le fonds et établirent un répertoire plus que sommaire [...] En réalité, le classement est très mal fait et beaucoup de pièces [...] intégrées dans la cotation sans aucune raison."

gammal mikrofilmskamera".⁵ Detta bekräftas av mikrofilmernas bristfälliga kvalitet.

På grund av det svenska intresset blev de franska arkivmyndigheterna uppmärksammade på materialet. Man ansåg att arkivet på Guadeloupe inte hade möjlighet att vare sig säkert förvara dessa av klimat och insekter skadade dokument, eller förteckna arkivet inför en eventuell mikrofilmning. År 1971 transporterades FSB till Frankrike på ett örlogsfartyg och deponerades hos ANOM.

I Sverige beslutade Riksarkivet att vissa serier skulle mikrofilmade. Hur urvalet gick till är oklart, men det finns indicier. En av mikrofilmerna från 1967 av serien *Esclavage* (slaveri) troddes förkommen. Arkivarien Björn Lindh som skickats till Frankrike för att förbereda filmningen kommenterade: "Frågan är om det är så intressant att det bör filmas igen. Vi har tämligen lite slaveriforskning i Sverige."⁶ Lindh var dock medveten om arkivets betydelse och skrev när den partiella mikrofilmningen påbörjats: "Förhoppningsvis skall det inte dröja alltför länge innan välbehövligen forskning om den svenska tiden på S:t Barthélemy kan ta sin början med hjälp av i riksarkivet tillgänglig mikrofilm."⁷

Mindre än halva FSB mikrofilmades 1973–1975 och inga försök gjordes att ordna, förteckna eller restaurera dokument. Filmerna kom att användas mycket sparsamt, men kanske inte främst på grund av deras bristande kvalitet. Själv har jag gått igenom flera decenniernas rättegångsprotokoll på filmerna, ofta med långa räckor av oläsliga dokument, men icke desto mindre genomförbart.

Jag har ibland fått frågan varför "välbehövligen forskning" dröjt så länge. Mitt aningen förenklande svar är: få har varit intresserade. Arbetet med arkivet har sedan 1950-talet utförts av enskilda privatpersoner och forskare utanför de svenska institutioner som skulle tänkas kunna vara ansvariga för att tillgängliggöra materialet. Nu finns dock intresset, och det bottnar i ett antal omvälvningar, framför allt ett förändrat svenskt samhälle och en större medvetenhet om koloniala och post-koloniala frågeställningar inom historikerkåren.

5. René Gandilhon till AN, 19/12 1967, 20030279/103, AN: "Il était muni d'un appareil de prise de vue de microfilm qui [...] n'a pas grande valeur et est de date ancienne."

6. Björn Lindh till Riksarkivet (RA), 3/4 1973, dnr 572/K4/1972, vol. FiB:78, Riksarkivets Yngre ämbetsarkiv, RA.

7. Björn Lindh, "Det svenska S:t Barthélemy-arkivet", *Arkiv, samhälle och forskning* (1974) s. 25.

TABELL 1. Arkivserier i *Fonds suédois de Saint Barthélemy*

Förk.	Serie	Volym
M	Manifest (Manifestes)	1-58
PF	Finanskonseljens protokoll med bilagor (Procès-verbaux de finances)	59-72
CP	Räkenskaper (Comptes)	73-124
RG	Brevböcker (Rapports des Gouverneurs)	125-127
PG	Regeringskonseljens protokoll med bilagor (Procès-verbaux du Gouvernement)	128-133
L	Kungörelser och proklamationer (Législation)	134-135
PJT	Diariet och register (Procès-verbaux de justice – Tables des matières)	136-139
PJ	Domstolens protokoll med bilagor (Procès-verbaux de justice)	140-249
NP	Notarius publicus' handlingar (Notaires publics)	250-255
C	Inkomna skrivelser (Correspondance)	256-264
AM	Handlingar angående sjöfarten (Affaires maritimes)	265-275 bis
N	Handlingar angående naturalisationer (Naturalisations)	276-280
DT	Handlingar angående försvarsverket (Défense du territoire)	281-284
ES	Handlingar angående slaveriet (Esclavage)	285-286
E	Handlingar angående befolkningens civilstånd (État-Civil)	287-291
PO	Mantalslängder (Population)	292-293
R	Handlingar angående religionsutövändet (Religion)	294-295
D	Övriga handlingar (Divers)	296-300 bis
S	Bouppteckningar och arvsskiften (Successions)	301-324
	Oförtecknade handlingar	325

Källa: Archives nationales d'outre mer, Aix-en-Provence

FSB omfattar hela den svenska perioden 1785–1878. För att inte skapa ytterligare förvirring återges här Björn Lindhs svenska översättningar och de franska beteckningarna på serierna i tabellen på motstående sida.⁸ FSB är en rik källa till öns socialhistoria. Domstolsprotokollen ger till exempel enastående insikter i de svarta invånarnas livsvillkor.⁹ De var före slaveriets avskaffande 1847 öns största befolkningsgrupp. Ekonomi, handel och kolonins styrelse kan detaljerat följas i flera serier. Tidigare svensk historiografi har främst behandlat kolonins relationer med moderlandet. Handlingarna ger möjlighet att placera öns historia i ett större geografiskt sammanhang. De två nämnda doktoranderna har i sina avhandlingar utnyttjat denna möjlighet och analyserat ekonomiska och politiska förhållanden till och med cirka 1825.¹⁰

Första fotograferingen

Redan vid mina första vistelser vid ANOM visade det sig att FSB var ett sorgebarn. Arkivets skick och de bristande kunskaperna om innehållet innebar att man nekade forskare tillgång. Det finns dessutom ingen förteckning över arkivet, bara en lista som anger årtal och vilken serie volymen tillhör.

Jag kom överens med arkivarien Jacques Dion och arkivets dåvarande direktör Martine Cornede om att jag skulle få möjlighet att fotografera några volymer av speciell vikt för min och doktorandernas forskning. Alla bilder vi framställde levererades löpande till ANOM.

Tillsammans med arkivets reproavdelning arbetade jag fram tekniska kriterier för fotograferingen. I de första diskussionerna blev det klart att ANOM aldrig skulle tillåta att dokument ur FSB lämnade lokalerna. Större digitaliseringsprojekt sker främst med bokskanner, men inköp av sådan utrusning var omöjlig av ekonomiska skäl. Hela projektet genomfördes utan att några direkta kostnader belastade ANOM.

Bildernas upplösning och dynamiska omfång var de viktigaste krite-

8. Lindh (1974). Lindhs kronologiskt mer utförliga, och aldrig publicerade förteckning: dnr 572/K4/1972, vol. FiB:78, Riksarkivets Yngre ämbetsarkiv, RA.

9. Fredrik Thomasson, "Thirty-Two Lashes at Quatre Piquets: Slave Laws and Justice in the Swedish Colony of St. Barthélemy ca. 1800", i Holger Weiss (red.), *Ports of Globalisation, Places of Creolisation: Nordic Possessions in the Atlantic World during the Era of the Slave Trade* (Leiden 2015) s. 280–305.

10. Victor Wilson, *Commerce in Disguise: War and Trade in the Caribbean Free Port of Gustavia, 1793–1815* (Åbo 2016); Ale Pålsson, *Our Side of the Water: Political Culture in the Swedish colony of St Barthélemy 1800–1825* (Stockholm 2016).

rierna för att möjliggöra senare digital bearbetning av speciellt svårlästa dokument. Lösningen blev en fullformats digitalkamera med makroobjektiv, studioblixtar och dator för att styra och dokumentera fotograferingen. Jag föreslog att de lådor arkivet förvarades i skulle bytas ut eftersom de inte var av syrafri kartong och dessutom ibland fuktskadade, vilket bifölls. Vi fick ett litet rum till vårt förfogande och sommaren 2012 fotograferade jag och doktoranden Victor Wilson ett tjugotal volymer. Detta var också ett test för att kunna beräkna tidsåtgång och se vilka tekniska aspekter som behövde åtgärdas. Det viktigaste med denna första period var dock att vi skapade förtroende hos ANOM, projektets grundförutsättning.

Med tillbakablickens klokhet var det lyckosamt att projektet fick växa fram utan ambitionen att digitalisera hela FSB. Om vi hade börjat med det deklarerade målet undrar jag om vi någonsin skulle ha fått möjlighet att fotografera arkivet. Jag vet inte heller om jag skulle ha inlett projektet om jag hade vetat hur många år det skulle ta.

Digitalisering och internet

Digitalisering associeras ofta med internetpublicering och från början var min tanke att arkivet borde publiceras på internet. Under mina återkommande möten på ANOM hade jag för vana att kort ta upp frågan om en internetpublicering av arkivet i Sverige. Till slut tröttnade en av de franska tjänstemännen: "Doktor Thomasson, jag har svårt att föreställa mig att de digitalfotografier av arkivet ni framställer någonsin kommer att kunna tillgängliggöras från en datorserver som befinner sig utanför den franska nationalstatens territorium." Jag förstod att om jag insisterade på internetpublicering skulle det inte gå att komma vidare, och ärendet bordlades.

Ett antal andra hinder blev snabbt tydliga, och dessa var inte enbart beroende av de franska myndigheterna. I mina kontakter med Riksarkivet var det uppenbart att det inte fanns vare sig svensk infrastruktur eller intresse att avsätta resurser till projektet. I Sverige diskuteras digitalisering ändlöst, men viktiga statliga aktörer har bristande kompetens och resurser. En av de franska invändningarna var dessutom att Riksarkivets digitaliserade arkiv ligger bakom en betalvägg. Detta vore olagligt i Frankrike, där statligt arkivmaterial måste tillgängliggöras gratis, en princip första gången reglerad i lag 1794. Detta hinder är för-

hoppningsvis snart avväjrt om förslaget i budgetpropositionen för 2018 att Riksarkivets digitala tjänster skall bli fritt tillgängliga genomförs.

Ett närliggande exempel är Danmark. Rigsarkivet i Köpenhamn har just slutfört digitaliseringen av sina stora karibiska arkiv, mer än 1000 hyllmeter, i samband med 100-årsminnet av försäljningen av öarna S:t Thomas, S:t Jan och S:t Croix till USA 1917. Dessa är nu fritt tillgängliga på internet.¹¹

Arbetet med FSB har också aktualiserat frågor kring digitalisering respektive internetpublicering. Min första målsättning var att tillgängliggöra arkivet för forskning. Det slutliga syftet är att öppna arkivet för allmänheten på internet. Dock, om detta hade varit det första målet skulle vi aldrig fått tillstånd att fotografera och tillgängliggöra arkivet för forskning. Som ofta är det bästa det godas fiende.

Ytterligare en aspekt är värd att nämnas. Genom fotograferingen har vi fått tillgång till dokument vars framtida konservering i vissa fall är osäker. Med detta menar jag inte att arkivet räddats, men eftersom forskning nu kan bedrivas på den digitaliserade versionen kommer originaldokumenten förhoppningsvis lämnas ostörda. Den digitaliserade versionen är dessutom ett inventarium över dokument som är svår- eller oläsliga. Det är troligt att framtida reproduktionstekniker kommer att förenkla och förbilliga metoderna att tolka i dag svårlästa dokument. Det bör också understrykas att även om arkivet vore i gott skick och tillgängligt så har geografin betydelse. Aix-en-Provence kan tyckas vara en trevlig plats att besöka, men återkommande vistelser är svåra att finansiera.

Hela FSB digitaliseras

Med hjälp av mina doktorander fortsatte jag att fotografera ytterligare volymer nödvändiga för vår forskning. År 2014 blev det tydligt att det inte var möjligt för mig personligen att fortsätta fotograferandet. Jag började planera hur projektet skulle kunna utökas och jag fick av ANOM tillstånd att anlita en extern fotograf. Hösten 2014 inleddes arbetet med att fotografera alla serier som inte mikrofilmats på 1970-talet. När vi uppnått detta mål beslutade jag att ta risken att försöka få hela arkivet fotograferat innan min anställning vid Uppsala universitet skulle upphöra 2016.

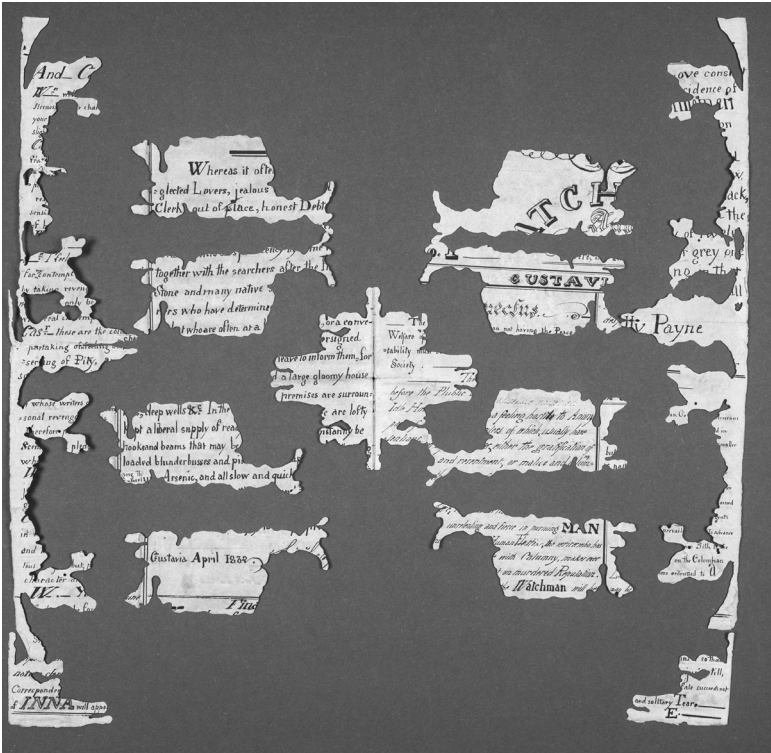
11. De danska digitaliserade karibiska arkivens hemsida, <<http://www.virgin-islands-history.org/>> (2/11 2017).

En fråga som anknyter till debatten om *digital humanities* är hur tillgången till digitaliserade arkiv styr forskning. Om arkivet skulle förbli uppdelat i en svårläslig mikrofilmad del och en högkvalitativ digital del, skulle då mikrofilmerna någonsin användas, även om de skannades och tillgängliggjordes elektroniskt?¹²

Databasen jag skapat för att dokumentera fotograferingen och bildbehandlingen 2012 blev avgörande för det fortsatta arbetet. Fotografen uppdaterade databasen och skickade löpande hårddiskar med bilder som jag bildbehandlade i Sverige. Varje gång det fanns alltför skadade dokument för att fotograferas noterades detta i databasen och vid mina återkommande vistelser i arkivet kontrollerade jag originalen. Många av dessa dokument i bitar har jag och fotografen tillsammans pusslat ihop (figur 1).

12. För en intressant analys av partiell digitaliserings effekter se: Ian Milligan, "Illusionary Order: Online Databases, Optical Character Recognition, and Canadian History, 1997–2010", *The Canadian Historical Review* 94:4 (2013) s. 540–569.

FIGUR 1. Till vänster pappersrester efter insektsangrepp och ovan ihoppusslade till den handskrivna politiska satirtidningen *The Watchman* utgiven i Gustavia 1832. Detta är det enda kända numret. Det finns dock flera nummer av en annan handskreven tidning i bättre skick, *Gustavia Free Press*. De svenska guvernörerna försökte utan framgång att förbjuda tidningarna.

Arkivet innehåller en stor variation av dokumenttyper och det krävs ofta speciallösningar för att kunna fotografera till exempel stora lig-gare, dagstidningar och räkenskapsdokumentet i folioformat. ANOMs konservatorer och fotopersonal hjälpte till med att lösa det mesta. Kvantitetsmässigt är de största förlusterna fuktskadade och insektsättna handlingar men cirka 95 procent av dokumenten är läsbara och det finns liksom i vanliga statliga svenska arkiv få paleografiska problem. Inklusivt omfotografering av vissa speciellt svårsläsliga dokument arbetade fotografen med projektet på heltid i mer än ett år. Antalet bilder är cirka 200 000, men varje bild reproducerar i normalfallet två sidor så det totala antalet sidor är betydligt högre.

Möjligheter finns nu att inventera arkivet. I första hand vore en detaljerad förteckning ett viktigt steg för att öppna upp arkivet för forskning utan att specialkunskaper krävs för att förstå var vissa typer av handlingar befinner sig. I ett senare skede vore det möjligt att rätta till den värsta oordningen genom en databasordnad uppställning av den digitala versionen.

Tillbaka till Guadeloupe?

Som historiker har jag lärt mig att nyheter spreds fort i Karibien under 1700- och 1800-talen. Detta visade sig fortfarande vara sant. I november 2015, dagen innan jag skulle hålla ett föredrag om mitt historiska arbete i Gustavia, fick jag ett mail från Anne Lebel, direktören på departementsarkivet på Guadeloupe: "Innan du håller ditt föredrag, måste jag påminna dig att det svenska arkivet tillhör Guadeloupes departementsarkivs samlingar [...] Jag måste således informeras om ditt projekt och allt som rör detta arkiv! [...] Digitalisering är en god sak men måste göras med Guadeloupes departementsarkiv medverkan och tillstånd."¹³

Jag hade givetvis fått tillstånd i Aix. Dock hade jag inte förstått fullt ut hur ansträngda kontakterna mellan arkivmyndigheterna i *l'hexagone* (sexkanten) som europeiska Frankrike ofta kallas, och arkiven i det som

13. E-post meddelande från Anne Lebel till förf. 5/11 2015: "Avant que tu intervienes, il me faut te rappeler que le fonds suédois appartient actuellement aux collections des Archives départementales de la Guadeloupe [...] Je dois donc être informée de tout projet de ta part sur ce fonds! [...] La numérisation est une bonne chose mais elle doit se faire avec les Archives départementales de la Guadeloupe et son autorisation." Se även Anne Lebel's artikel: "Saint Barthélemy et ses archives: une connaissance historique éclatée", *Bulletin de la société d'histoire de la Guadeloupe*, nr 159 (2011) s. 91–102.

lika eufemistiskt kallas *outré-mer* (på andra sidan havet), det vill säga de forna kolonier som nu är franska departement eller territorier med varierande självbestämmanderätt, kunde vara.

Guadeloupearkivchefen Jean-Paul Hervieu som förespråkade en transport av FSB till Frankrike av konserveringsskäl, anförde sent 1967 ytterligare ett skäl för flytten: "Man kan dessutom tänka sig att om några år kan detta arkivs [FSB] öde skapa problem, i fallet (osannolikt men inte omöjligt) Guadeloupes framtid upphör att vara fransk."¹⁴ Guadeloupe hade upplevt oroligheter i maj samma år; antalet dödade av gendarmeriet är fortfarande omtvistat.

Men direktör Lebel hade en poäng. Ledningen på ANOM borde kanske ha informerat Guadeloupearkivet innan vi påbörjade digitaliseringen, men det var knappast min uppgift. Hon underströk i samma mail att: "Så snart byggandet av de nya arkivmagasinen kommer att vara slutfört (slutet 2016/början 2017) kommer det svenska arkivet att återvända till Guadeloupe."¹⁵

Jag besökte arkivet senast i december 2016 och de nya magasinen var långt ifrån färdiga. Frågan är hur som helst var arkivet hör hemma. Jag har i Sverige fått kommentaren att det borde krävas tillbaka, aningen paradoxalt då det aldrig funnits i Sverige och gavs upp då man lämnade ön. Personligen skulle jag föredra att arkivet stannade på femte våningen i medelhavsklimatet i Aix, i stället för att utsättas för evig luftkonditionering i Karibien.

Den karibiska skorpionen

Hela FSB finns nu som högupplösta digitala bilder i datahallar på Uppsala universitet. Förhoppningsvis kommer arkivet även att publiceras på internet. Kanske kommer detta att göras av ANOM, som redan har stora mängder digitaliserat material on-line, eller av arkivet på Guadeloupe, där utvecklingen av en internetportal fortskrider. Det är inte heller omöjligt att franska myndigheter ger tillstånd till en publicering i Sverige.

14. J.-P. Hervieu till AN, 6/12 1967, 20030279/103, AN: "On peut d'ailleurs penser que, d'ici quelques années, se posera le problème du sort de ce fonds: dans l'hypothèse (improbable mais possible) où le destin de la Guadeloupe cesserait d'être Français."

15. E-post meddelande från Anne Lebel till förf. 5/11 2015: "Dès que les magasins de conservation des archives auront été construits (fin 2016/début 2017), le fonds suédois reviendra en Guadeloupe."

Jag undviker här att redogöra för hur projektet finansierades men dess fortlevnad är osäker. Arbetet skedde på mitt initiativ och varken Uppsala universitet eller Riksarkivet var villiga att stödja det med resurser, inte olikt mikrofilmningen på 1970-talet som betalades genom bidrag av privatpersoner och stiftelser. Under perioden 2011–2016 som akademiforskare vid Vitterhetsakademien och Uppsala universitet ägnade jag flera år åt Saint Barthélemy-arkivet. Utan denna tjänst, som var generöst finansierad av Knut och Alice Wallenbergs stiftelse, skulle projektet inte kunnat genomföras.

Mitt arbete med FSB är ett typfall på spänningen mellan enskilda forskares initiativ och institutionaliserade projekt. Vid ett föredrag jag höll i Malmö 2016 om Saint Barthélemys svenska slavbefolknings historia ställde Momodou Malcolm Jallow, representant för Afrosvenskarnas riksförbund – och sedan augusti 2017 riksdagsledamot – frågan om varför den svenska staten aldrig hade lyckats tillgängliggöra arkivet. Jag svarade likadant som på frågan varför det finns så lite forskning: man har aldrig varit tillräckligt intresserad. Redan före den partiella mikrofilmningen på 1970-talet försökte de franska arkivmyndigheterna övertyga Riksarkivet att det vore lämpligt att filma hela arkivet. Man uppmanade också Riksarkivet att skicka svenskspråkiga arkivarier till ANOM för att förteckna arkivet. Detta ansågs inte av tillräcklig vikt och från Stockholms sida lämnades projektet oavslutat.¹⁶

Jan Arvid Hellström arbetade med FSB i Aix på 1980-talet och publicerade en religions- och kyrkohistorisk studie om kolonin. I mitt exemplar finns en dedikation till en vän: ”Här får Du mitt ’livsverk’ – det har tagit 10 år av mitt liv...”¹⁷ Biskop Hellström hade blivit biten av den karibiska skorpionen. Nu undrar jag om inte dess gift även trängt in i mitt blodomlopp.¹⁸

16. Korrespondens mellan RA och AN 1967–1975, i RA: dnr 1086/D6/1967, vol. F1A:9 och dnr 572/K4/1972, vol. F1B:78, Riksarkivets Yngre ämbetsarkiv; i AN: 20030279/103.

17. Jan Arvid Hellström, *”åt alla christliga förvanter-”: En undersökning av kolonial förvaltning, religionsvård och samfundsliv på S:t Barthélemy under den svenska perioden 1784–1878* (Uppsala 1987).

18. På ANOM tackar jag speciellt Jacques Dion, Martine Cornede, Benoît van Reeth, Jean-Yves och Pauline Dissais, i Sverige Knut och Alice Wallenbergs stiftelse och Elisabeth Brandberg, Uppsala universitet.